

MESLEKİ YETERLİLİK, MESLEKİ TANINIRLIK*

Orhan Örucü
Elektrik Mühendisi-TMMOB Danışmanı
orhan.orucu@emo.org.tr

Calışmak üzere başka bir AB üyesi ülkeye gitmek isteyen bir topluluk üyesi ülke vatandaşının, icra edeceği meslek için o ülkede aranan mesleki eğitim, tecrübe veya yeterliliğe sahip olduğunu belgelemesi ve çalışmak üzere gittiği ülkedeki yetkili makamların sunulan belgelerin ışığında başvuru sahibinin mesleki yeterliliğini tanıması gerekmektedir. Bu uygulama AB'nin temel haklarından biri olan "kişilerin serbest dolaşımının" gerçekleştirilmesinin önündeki engelleri kaldırmayı amaçlamaktadır.

Topluluk içinde yapılan bir işin hizmet olarak değerlendirilmesi için hizmetin bir bedel karşılığı yapılmış olması ve "geçici bir nitelik taşıması" gerekmektedir. Mesleki yeterliliklerin karşılıklı tanınması sistemi, Türkiye ile AB arasında hizmetlerin serbest dolaşımının uygulanabilmesi için gerekli en önemli mekanizmalardan biridir. Türkiye'de bu sistemin uygulanmaması ülkemiz vatandaşlarının "hizmetlerin serbest dolaşımı" hakkında yararlanamaması durumunu ortaya çıkaracaktır.

3 Ekim 2005 tarihinden itibaren AB ile ülkemiz tam üyelik sürecinin ilk adımlarından olan müzakere sürecine girmiştir. AB'ye üyelik olsun ya da olmasın, ülkemiz hayatın her alanında evrensel bazı standartları gerçekleştirmek zorundadır. AB ile müzakere süreci bu anlamda zorlayıcı olabilir.

Ülkemizde AB normlarına uygun meslek kriterlerinin belirlenmesi ve belgelendirilmesi sisteminin bulunmadığı dikkate alınır, ülkemizin tam üyeliği durumunda, pek çok alan itibarı ile diğer ülkelerde eğitim almış AB vatandaşları, hiçbir ulusal kritere uyum zorunluluğu olmadan ülkemizde mesleklerini icra edebileceklerdir.

Buna karşılık ülkemiz vatandaşları çalışmak üzere gittikleri diğer AB üyesi devletlerin belirlediği mesleki kriterlere uyum sağlama gibi bir engelle karşılaşabileceklerdir. Başka bir ifade ile, herhangi bir mesleğe ilişkin ulusal standartların belirlenmemesi durumunda, bu konuda yetersiz de olsa bir eğitim almış her AB vatandaşı, Türkiye'de bu mesleği icra edebilecektir. Ancak AB'de mesleğini icra etmek isteyen vatandaşımız, mesleki yeterliliğini ülkemizde belgelendiremediği için, o ülkede çalışamayacaktır.

Türkiye'nin adaylık sürecinde kaydettiği ilerlemenin değerlendirildiği 2004 Ekim ayında yayınlanan ilerleme raporunda "mesleki yeterliliklerin karşılıklı

* Bu yazının hazırlanmasında TMMOB ortamında yayınlanan çok çeşitli kaynaklardan yararlanılmıştır. Genel bilgilendirme amaçlı bu yazıya kolektif bir ürün olarak bakılmalıdır.

tanınması", vatandaşlık hakları veya sosyal güvenlik sistemlerinin ileriye dönük koordinasyonları alanlarında herhangi bir gelişme olmadığı vurgulanmış ve Türkiye'nin hala, akademik diplomaların ve mesleki yeterliliklerin tanınmasının gerçekleştirilmesine yönelik hukuki zemini oluşturamadığı belirtilmiştir.

AB düzenlemeleri meslek gruplarını ikiye ayırmakta ve bu iki gruba iki ayrı sistem uygulamaktadır.

İlk grup asgari eğitim şartları, ders süreleri gibi hususların açıkça düzenlendiği ve tüm toplulukta uygulanmasının zorunlu olduğu mesleklerdir. Bu meslekler doktorluk, hemşirelik, diş hekimliği, veterinerlik, ebelik, eczacılık ve mimarlık meslekleridir.

İkinci grup meslekler, toplulukta mesleğin icrası için gerekli olan asgari eğitim şartlarına dair herhangi bir düzenlemenin bulunmadığı tüm diğer meslek gruplarıdır. AB üyesi ülkeler 402 daldaki sınıflanan bu mesleklere dair kendi iç düzenlemelerini yapıp yapmamakta ve eğer yapacaksa o meslek için asgari şartların belirlenmesi hususunda serbest bırakılmışlardır.

Topluluk mesleki yeterliliklerin karşılıklı tanınması sisteminin aynı standartlarda uygulanabilmesini sağlamak için meslekleri 5 ayrı seviyede düzenlemek sureti ile belgelendirmiştir.

Bunlar:

- 1- Düzey 1- Mesleki Beceri Belgesi,
- 2- Düzey 2- Sertifika,
- 3- Düzey 3- Kısa süreli bir eğitim programının başarı ile tamamlandığını gösteren diploma,
- 4- Düzey 4- Orta seviyede bir eğitim programının başarı ile tamamlandığını gösteren diploma,
- 5- Düzey 5- Yüksek seviyede bir eğitim programının başarı ile tamamlandığının gösteren diploma

olarak belirlenmiştir.

Türkiye'de AB'ye üyelik sürecinden kaynaklanan "mesleki yeterliliklerin karşılıklı tanınması sistemi"ne uyum için bazı çalışmalar yapılmaktadır.

24 Temmuz 2003 tarih ve 25178 mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış olan Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının, "Üyelik Yükümlülüklerini Üstlenebilme Yeteneği" ana başlığı altındaki "Kişilerin Serbest Dolaşımı" bölümünde öncelik olarak mesleki niteliklerin karşılıklı tanınması yer almaktadır.

Buna göre, ilgili Avrupa Birliği Direktifleri esas alınarak, mesleki yeterliklere ilişkin düzenlemelerin daha anlaşılabilir olması, herkes tarafından kolaylıkla erişilebilmesi ve uygulama kolaylığı sağlayabilmesi amacıyla ülkemizde tek bir mevzuat yayımlanması hedeflenmiş ve bu amaçla ilgili kurum ve kuruluşların katılımıyla Avrupa Birliği Genel Sekreterliği koordinasyonunda bir çalışma grubu oluşturulmuştur.

TMMOB'nin de katıldığı söz konusu çalışma grubu, Avrupa Komisyonu tarafından Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'ne sunulan 12 Mart 2002 tarihli Taslak Direktif esas alınarak AB Genel Sekreterliği'nce hazırlanan Kanun Tasarısı Taslağı üzerinde Aralık 2003-Haziran 2004 tarihli arasında düzenli olarak toplanmak suretiyle çalışmalarda bulunmuştur. Hazırlanan mevzuat taslağına ilişkin çalışmalara AB Genel Sekreterliği bünyesinde devam edilmiş ve gelinen aşamaya ilişkin 17 Mayıs 2005 tarihinde son bir toplantı yapılmıştır.

Toplantı sonunda "Mesleki Yeterliliklerin Düzenlenmesi ve Tanınması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı" hazırlanmıştır. Bu taslak ülkemize ait özgün bir kanun tasarısı taslağı olmayıp, AB üyesi ülkeler için hazırlanmış olan "COM (2002) 119/Mesleki Yeterliliklerin Tanınması Direktifi" taslağının çevirisi baz alınarak hazırlanan ve AB müktesebatına uygun çalışmaları çerçevesinde, ulusal ölçekte mesleki tanınırlıkların kanuna uyarlanması çalışmalarını içeren bir yapıdadır.

Bu tasarı hazırlandığı sırada örnek alınan direktif değişmiş ve AB'nin 2005/36/EC sayılı mesleki yeterliklerin tanınmasına ilişkin direktifi 7 Eylül 2005

tarihinde kabul edilmiş ve 30 Eylül 2005 tarihli AB Resmi Gazetesi'nde yayımlanmıştır. Dolayısıyla, hazırlanan mevzuat taslağı bu direktif esas alınmak suretiyle tekrar gözden geçirilmiştir. 4 Mart 2007 tarihinde AB Genel Sekreterliği'nde son bir toplantı yapılmış, kurumların görüş ve önerilerinin taslağa eklenerek bundan sonra bu işi yürütecek olan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na iletileceği AB Genel Sekreterliği'nce dile getirilmiştir.

"Yeterlilik İçin Uygulama Yapılması Gereklidir"

Kimin tarafında yürütüleceği henüz belli olmayan koordinasyon kurumu belli olunca, görüş ve öneriler doğrultusunda toplantıları sürdürecektir. 402 meslek grubu içinde yer alan mühendislik mesleğinin ülke ve kamu yararı açısından yeterliliklerinin ve tanınırlığının düzenlenmesi yaşamsal önemdedir. TMMOB ve Odaları meslek alanlarının tanımlanması sürecinde aktif olarak yer almak zorundadırlar.

Tasarı ile ortaya konan modelin temel ilkesi şudur: "Diploma gereklidir ancak, mesleği yapabilmek için yeterli değildir. Yeterlilik için uygulama yapılması gereklidir." Bu kanun taslağı gerçekleştirildiği ve uygulanmaya başlandığı zaman yetkin ve uzman mühendis-mimar kavramları ile karşılaşılacaktır. Bu kavramlarla ilgili çalışmalar farklı kavrayışlarla da olsa TMMOB ve Odalarında yaklaşık 10 yıldır sürmektedir.

Odalarımızın meslek alanlarında ancak AB çatısı altında yer alan özdeş kurumlarla karşılıklılık esasına dayalı olarak işbirliği halinde çalışmaları olanaklıdır. Bu kuruluşların bazılarında temel bazı özellikler, tanınırlık koşulu olarak ortaya konulmaktadır.

Örneğin; 12 yıllık bir orta öğretim, 4 yıllık bir üniversite eğitimi, onaylı bir kuruluşun sertifikalı bir mesleki deneyim, 300 ECTS (Avrupa Kredi Transfer Sistemi) kredisine ve kendi ulusal meslek örgütüne üye olmak koşulları içindedir.

AB ülkelerinde 2001 yılında üniversite eğitiminde uygulanmaya başlanan Socrates-Erasmus programında dersler karşılığında elde edilen krediler ECTS olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla alınan ECTS kredileri ile meslek adayı ilk kez 4 yıllık meslek temel eğitimi içinde karşılaşmaktadır. Ancak Erasmus programı her yıl için en fazla 60 ECTS kredisi önermektedir. Bu nedenle 4 yıl sonunda meslek adayının toplam 240 ECTS kredisi olmaktadır. Bu kredinin 300'e tamamlanabilmesi için eğitim sonrası uygulamalar kapsamında çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Söz konusu fark için ya akredite bir yüksek öğretim programında lisansüstü diploması veya kendi ulusal meslek örgütleri veya üniversitelerince sertifikalandırılmış ve onaylanmış eşdeğer kredide (CPD) aktiviteleri yani meslek içi eğitimi tamamlaması gerekmektedir.

Diplomanın geçerliliğine ait otorite üniversitedir. Ülkemizde bu kurum YÖK olmalıdır.

Söz konusu fark kredisi için ise yetkili kurumlar meslek odaları olmalıdır. Adı geçen kanun taslağında yer alan ve tanınırlık için gerekli olan meslek içi eğitimin verilmesi, belgelendirilmesi, mesleki yeterliliğin belgelenmesi, diploma ile edinilmiş unvanların uygulama alanlarının düzenlenmesi, meslek mensuplarının sicillerinin tutulması gibi konularda otorite ise meslek odalarıdır.

Mesleklerin uygulama alanlarının tanımlanabilmesi için gerekli olan ulusal mevzuat çerçevesinde, mesleğin uygulama alanları ve bununla ilgili düzenlemeler ile üyenin mesleki davranış ilkelerine uygun olarak hizmet vermesinin sağlanması, sürdürülebilir ve sürekli eğitim anlayışı çerçevesinde meslek içi sürekli eğitim ve uzmanlaşmanın gereklerinin yerine getirilmesi ve tüm bu kazanımların kişi temelinde sicil ile kayıt altına alınması çok açık bir biçimde meslek odalarının görevleridir. Meslek odaları halen bu görevleri yerine getirmektedirler.

Meslek odalarının hizmet yapısı, şube ve temsilcilikler yolu ile üyelere ulaşma ve sicil tutma yaklaşımları ve birikimleri bu görevi doğru ve nitelikli bir biçimde yerine getirebileceklerinin göstergesidir.

Bunların tam ve kurumsal bir biçimde yapılabilmesi için meslek odalarının ulusal mevzuatlarını düzenlemeleri gerekmektedir. Bu düzenlemeler ile meslek odaları uluslararası tanınırlığın belirlenmesinde temel olacaktır.

Mesleki Yeterliliklerin Düzenlenmesi ve Tanınması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı'nda yer alan "Mimarlık Eğitimi" ve "Mimarlık Mesleki Faaliyetlerinin Yerine Getirilmesi" başlıklı bölümleri Mimarlar Odası, üniversitelerin mimarlık bölümleri ve diğer mimarlık örgütlerinin işbirliği ile hazırlandı. Bu taslağın mimarlık mesleğine ayrılan bölümü tüm odalarımıza örnek olabilir.

Bu açıdan TMMOB ve bağlı odaları kendi mevzuatlarını bir an önce tamamlamalı ve resmi belge haline

getirmelidirler. Odalarımız meslek alanlarında yaşanabilecek bazı sıkıntıların bir anlamda çözümü olabilecek "serbest mühendislik hizmetleri yönetmelikleri" hızla yenilenmelidir. Bu mevzuat içinde mutlaka meslek odaları tarafından belgelenen, denetlenen ve onaylanmış işyerleri kavramı yer almalı ve belgelenmelerinin kuralları konulmalıdır. ECTS kredisinde söz konusu olan 60 farklı kredinin alınmasında onaylanmış işyerlerine önemli görevler düşecektir.

TMMOB ve Odaları bu işi yapabilecek birikime, donanıma ve deneyime sahiptir. TMMOB ve Odalarının çoğunluğu, "serbest mühendislik hizmetleri yönetmelikleri"ni hazırlamış ve Resmi Gazete'de yayımlanarak ulusal mevzuat haline getirmişlerdir. Ulusal mevzuat haline gelen bu belgeler hizmetlerin serbest dolaşımında, ülkemiz mühendislik hizmetlerinin ve birikiminin savunulmasında en önemli dayanaklarımız olacaktır. ◀

